

beweging stond, zat in de redactie van dit 'stookblad van het ergste soort', aldus de gouverneur-generaal.¹ Eind juni werd bepaald dat geen landsdienaar nog lid mocht zijn van een vereniging die zich actief tegen de regering richtte; de marinebonden en het tamelijk linkse Nederlands-Indische Onderwijzersgenootschap werden onder scherpe controle geplaatst; het vergaderrecht van de twee actiefste Indonesische nationalistische partijen werd beperkt en de leider van een hunner, ir. Soekarno, werd in de nacht van 31 juli op 1 augustus gearresteerd. Mohammed Hatta en Soetan Sjahrir bevonden zich onder de leiders van de andere partij die nog geen zeven maanden later in hechtenis genomen werden. 'In deze tijden is rust en orde vóór alles nodig', schreef jhr. de Jonge daags daarna naar Den Haag.²

Toen de gouverneur-generaal twee jaar later, niet lang na de leider van de NSB ontvangen te hebben (dat komt nog ter sprake), zijn ambt neerlegde, was hij er van overtuigd dat aan die rust en orde, zo ver men vooruit kon zien, niets zou ontbreken. Aan de redacties van twee kranten, *De Deli Courant* en *De Sumatra Post*, verklaarde hij: 'Ik meen dat, nu wij driehonderd jaren hier in Indië hebben gearbeid, er nog wel driehonderd jaar bij moeten komen, aléér Indië misschien voor een vorm van zelfstandigheid rijp zou zijn'³; aan een Engels bezoeker had hij meegedeeld dat hij elk gesprek met nationalistische voormannen placht in te leiden met te zeggen: '*We Dutch have been here for three hundred years; we shall remain here for another three hundred. After that we can talk*'.⁴

Deze opvatting – een waarlijk monumentale miskenning van de werkelijke situatie – werd door velen gedeeld, ook in Nederland.

Nederland en Indië

Het is hier niet de plaats om de ontwikkeling van de verhouding tussen Nederland en Nederlands-Indië met uitgebreidheid te schetsen. Nodig is zulk een schets wel, wanneer wij de gebeurtenissen die zich in Indië tijdens de tweede wereldoorlog afspeelden, willen begrijpen; zijn wij in een later deel aan die gebeurtenissen toe, dan mag die gedetailleerde historische terugblik dan ook niet ontbreken. Wij kunnen hier niet meer dan een enkele hoofdlijn aangeven. Welnu – het was wel juist dat, zoals de gouverneur-generaal in 1936 zei, Nederlanders al driehonderd jaar in de Indische archipel aanwezig

¹ A.v., p. 169. ² A.v., p. 236. ³ A.v., p. 351. ⁴ R. H. Bruce Lockhart: *Return to Malaya*, p. 276, aangehaald a.v.